

Oredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Oredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajinne
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

OSTRA

Narod, koji se odrece ma i jecu.
stope krvlju i znojem otaca svo
jih natopljene zemlje nije dosti
jan da se nazivlje narodom

NAKON FRANCUSKE KAPITULACIJE

Dok se ratne operacije na evropskom kontinentu zaključenjem primirja najprije između Francuske i Njemačke a zatim Francuske i Italije privode kraju — dotle se na strani Njemačke i Italije kao i na strani Engleske vrše pripreme za početak nove faze sadanjega sukoba, u kojoj će Velika Britanija biti cilj njemačke ofenzive. Prema svim predviđanjima, a i prema općem mišljenju imala bi se doskora razviti strahovita borba, u kojoj će Njemačka uz pomoć svog talijanskog saveznika nastojati da postigne konačni uspjeh — slavuši snaga svakako najopasnijega protivnika, tada će se tak moći govoriti o potpunom njemačkom pobjedi. Njemačka će — prema sumnje — u novim operacijama koje je čekaju angažirati sve svoje raspoložive snage, kopnene, pomorske i zračne — na koji način, to će se možda već i uskoro pokazati. Svakako nije malen broj onih, koji drže, da će Nijemci u svojoj navali na britanske otoke možda otkriti još koji novi način borbe i dosada nepoznata ratna sredstva.

S druge strane znade se za Englesku da je odlučna da nastavi borbu do kraja, znajući da se sada nalazi na čokci cijeli britanski svjetski imperij, budućnost britanske zajednice naroda. Lišena francuskog saveznika Velika Britanija računala da će joj ipak uspjeh da se uz pomoć svojih bogatih posjeda, a naravno u prvom redu uz veliki napor na koji je sama Engleska — matična imperija — čini se potpuno spremna odupre napadačima. Bez obzira na sam ishod borbe, na eventualnu peripetiju, kroz koju će ona prolaziti — svi se slažu u tome, da će ta borba biti strahovito mučna, da će se voditi u dosad još neslućenom opsegu i uz maksimalna žrtve.

Velika Britanija i ako je upućena go tovo isključivo sama na sebe i svoje prekomorne posjede zacijelo računala i na pomoć drugih, ne isključujući da bi joj vrijeme moglo donijeti — razvoj daljnjih odnosa — nove povoljnije mogućnosti, nego što su one, u kojima se danas nalazi.

U obzir dolaze Sjedinjene države sjeverne Amerike i Sovjetska unija, od kojih prva i sada povećava Veliku Britaniju svadivajući je ratnim materijalom, dok su odnosi s drugom za sada u stadiju neizvjesnosti, naročito u pogledu eventualne potpore u bilo kojem pravcu. Činilo je međutim da je sadanjju potpora Amerike nedovoljna — pa tako preostaje jedino vjerojatnost da se bi mogude u budućnosti stanoviše Sjedinjenih država i Sovjetske Unije moglo iskristalizirati u povoljnijem obliku.

Da li su lukve pretpostavke opravdane — pokazat će najbolje budućnost. Za sada se na to ne bi moglo s nikom sigurnošću odgovoriti. Izvještaji iz Amerike govore o osjećajima, kojim su podrugavo tamošnje političke prihrle, pa uz jake glasove da bi pomoć Amerike Sjedinjenim državama — sada Engleskoj trebala biti djelotvornija — dopiru sve jače glasovi i o tome, da bi se Amerika morala držati po strani od sadanjega sukoba u Evropi, a jedina pouka, koju joj nametne, događajući na zapadu sastojali bi se u tome, da se pojača i ubrza vlastita obrana za slučaj, da sama Amerika bude napadnuta. Činjenica je da se Amerika sve više noračava, da povećava ratnu produkciju, pojačava mornaricu i avijaciju te da se ozbiljno misli i na uvođenje obilglatne vojničke dužnosti. Koja će struja prevagnuti — moglo bi postati pitanje već najbliže budućnosti, pogotovo ako se misli na to, da pitanje kolonija na Dalekom Istoku može izazvati u eventualnoj doljnoj fazi razvoja, sadanjega sukoba spor na Pacifiku.

Eventualni račun sa Sovjetskom Rusijom — možda samo kao s indirektnim partnerom radi ruskih interesa na njegovim japanskim granicama — čini se ne dolazi još za sada u obzir. Glasove, kao da se Sovjeti svojom akcijom na Baltiku spremaju na odlučniju intervenciju, demantirali su sami Rusi, na glasujući da sadanje njihovo učvršćivanje pozicija na Baltiku nema ofenzivni, protunjemski značaj. A interesantno je, da ni Talijani ni Nijemci ne pokazuju — barem ne otvoreno — nikakvog uznemirjenja u vezi s ruskim akcijama na Baltiku — gdje se mijeraju vlade i režim i pojačavaju sovjetske posade — u s planovima, koji se Sovjetima pripisuju na Balkanu. Prema tome, ponajbolje, za sada ne bi se imali očekivati, po našem mišljenju, novi moment u aktualnim odnosima snaga, uvažujući da Amerika želi — kako se čini — posvetiti prvenstveno brigu vlastitoj obrani, a da Rusija ubre plodove svog blagopolonog stava prema silama osovine — Njemačkoj i Italiji.

U manjim državama, u srednjoj i jugoistočnoj Evropi primijetljiva su interesantna preinavanja. Turška se orijentira ponovno prema Moskvi, dok se u Bugarskoj i Mađarskoj opaža po nekim pojavama, kako i oni očekuju od položaja stvorenog nakon

Preseljevanja narodov na Balkanu v sedanjem stoletju

Izmenjava narodnih manjšin se je pričela že leta 1912 — Velike množice Bolgarov, Grkov in Turkov so se preselile v svoje matične države

Ni dolgo od tega, ko je naš list dokaj obširno poročal o izseljevanju Italijanov, ki so se bili iz Tirola naselili v Mahovlanih pri Banjaluki, v nova naselja v Italiji. Pred nekaj dnevnj je romalo preko naše države okoli 500 Italijanov, ki so se po posredovanju stalnega odbora za vrnitev Italijanov iz inozemstva vračali iz okolice Galaca v Rumuniji v Italijo, kjer jih bodo naselili deloma v novi naselbini Azilia, deloma pa v provinci Rovigo. V obeh primerih gre za nesnatno število oseb, zaradi tega ne bomo o teh gibanjih izgubljali več besed.

Imamo pa celo vrsto drugih preseljevanj na Balkanu iz zadnjih let, ki po obsegu daleč prekašajo imenovana in ki se kjih temu manj znana. V naslednjem ošteti, pri čemur se bomo držali podatkov, ki jih navaja C. Stamati v zadnji številki dunajske revije za problem evropskih manjšin »Nation und Staat«.

Prvo tako gibanje je bilo združeno z balkansko vojno leta 1912. Že med vojno se je po turških uradnih podatkih okoli 150.000 Turkov izselilo na ozemlje sedanje Turčije. V nadaljnjem poteku te vojne je morala tudi Bolgarija sprejeti večje število bolgarskih beguncev na svoje matično ozemlje.

Gospodarska potreba urediti ta tok beguncev in politična želja po ustvaritvi etniško enotne države sta dali pobudo za razne dogovore o medsobnoj izmenjavi prebivalstva.

Prvi tak dogovor sta sklenili že novembra 1913 Bolgarija in Turčija. Nanašal se je na obmejni pas v širini 15 kilometrov, iz katerega je med vojno zbežalo okoli 50.000 Bolgarov in približno toliko Turkov. Šlo je za likvidacijo zapuščene imovine beguncev in za ureditev njihove nove naselitve. Svetovna vojna pa je izvršitev tega dogovora preprečila.

Večji praktični uspeh je imel Neuillyski dogovor med Grčijo in Bolgarijo od 27. novembra 1919 z dopolnili od avgusta 1920. Grčija je na mirovni konferenci v Versaillesu sploh dala inicijativo za medsebojno izmenjavo manjšin med vsemi balkanskimi državami, vendar ni iz raznih razlogov mogla prodrsti s svojim načrtom. Edino z Bolgarijo je prišlo do takega sporazuma, ker je bila ta že po mirovni pogodbi prisiljena sprejeti določbe glede take izmenjave prebivalstva. Sporazum se je nanašal v glavnem na zapadno Tracijo, kjer je bilo prebivalstvo pretežno bolgarsko, tako da je izselitev bolgarskega prebivalstva pomenilo za Bolgarijo tudi odpoved na to ozemlje.

Že pred zaključkom vojne je več desetstisoč Bolgarov zapustilo to ozemlje. Po ljudskem štetku, ki so ga antantne vojaške oblasti priredile leta 1920, je bilo tedaj v zapadni Traciji še vedno 80.900 Bolgarov in le 51.700 Grkov.

Izseliti se je smel vsakdo, ki je predložil potrdilo o narodnosti, ki mu ga je izstavilo županstvo ali komisija, v kateri stabela poleg bolgarskega in grškega zastopnika še dva zastopnika Lige narodov. S seboj je smel vzeti vse svoje premičnine brez kakršnih koli dajatev. Nepremičnine so bile odkupila država po ceni, ki jo je določila omenjena komisija, in sicer je plačala desetino v gotovini, ostalo pa v državnih papirjih. Prvotno je bil, za izselitev določen rok dveh let, pozneje se je podaljšal do aprila 1927. Težkoče so nastale tudi glede združnih imetij in zlasti se je bavilo tudi mednarodno sodišče v Haagu. Praktično je to pomenilo, da so prizadete zadruge izgubile svoje imetje.

Za izselitev se je priglasilo 92.000 Bolgov. Celotno število beguncev ki so se zatekli v Bolgarijo v letih 1912 do 1927 se ceni od bolgarske strani na okroglo 300.000. Iz Bolgarije se je izselilo v Grčijo okoli 30.000 Grkov.

Kapitulacije Francuske ostvarenje neklih svojih teritorialnih aspiracij. U Rumunjskoj razvoj polit. prilika strkece razvilo na desno (stvaranje totalitarne »stranke nacije«) s oslonom u vanjskoj politici na Berlin, a ima povzra i kod nas, koje znače u nekakvu prilagodžavanje novoj situaciji u Evropi, u kojoj sada dominiraju — narožito u jugoistočnom njenom sektoru — tri

po svojem obsegu najbolj znan je grško-turški dogovor za nedesebno izmenjavo prebivalstva od 30. januarja 1923., ki je bil nujna posledica grškega poraza v Mali Aziji. Značilno za ta dogovor je, da doloca prisilno izseljevanje Grkov iz Turčije in Turkov iz Grčije. Izvzeti so bili samo Grki v Carigradu ter na otokih Imbros in Tenedos in Turki v zapadni Traciji.

Tako je ostalo v Traciji še vedno preko 100.000 Turkov, v zadnjem času pa je Turčija vzela v pretres preselitev tudi teh zadnjih Turkov na grškem ozemlju.

Količino oseb se je preselilo v Grčijo, ni natančno ugotovljeno. Njih število se ceni na podlugu milijon. Od teh se je okroglo en milijon preselilo iz Male Azije, ostali pa iz evropske Turčije in v manjši meri iz Rusije. Struktura teh preseljencev pa je bila docela anomalna. Največ je bilo ženski otrok in starčkov. Moški so skoro vsi poginili že pred izselitvijo. V letih 1912 do 1924 je padlo pri notranjih nemirih in v vojni v Mali Aziji okoli milijun Grkov. Ta ogromni pritek je predstavljal za Grčijo nepremagljivo težkočoo, saj je preseljal četritno domaćega prebivalstva in je imela komaj petina pribeznikov zadostna sredstva za ureditev nove eksistence. (Odkodninsko vprašanje tudi v tem primeru ni bilo ugodno rešeno v korist prizadetih, saj so jim bile zahteve še leta 1930 močno reducirane). Da je Grčija zmogla ta težki problem, se mora zahvaliti samo Ligi narodov, ki ji prikočila na pomoč z zelo izdatnim posojilom. Pribegle Grke so naselili največ v Traciji in Makedoniji, veliko (okoli 600.000) pa se jih je ustavlilo v mestih, zlasti v Solunu.

Iz Grčije se je na podlagi tega sporazuma izselilo okoli 400 tisoč Turkov.

Toda tudi po bolgarsko-grški in turško-grški izmenjavi prebivalstva ni Grčija narodnostno enotna država. Omenili smo že, da je ostalo v Traciji še okoli 100.000 Turkov. Se večje pa je število Jugoslovancev, ki so ostali pod Grčijo, in sicer v Makedoniji. Po uradnem grškem štetku iz leta 1928 živi v Makedoniji 82.000 »Grkov, ki govore makedonsko-slovensko narečje«. Trnjevsko-grška knjiga »Jugoslovsanske manjine u inostranstvu« pa nas poučuje, da je tam okoli četiri milijona našega naroda in da ne uživa ta narod prav nobenih narodnih pravic.

Razni znaki kažejo, da ima Turčija namen postopoma urediti povratek vseh Turkov iz balkanskih držav v Malo Azijo, da bi tako obljudili obezna ozemlja, ki so danes popolnoma zapušćena. Toda tak povratek je združen z velikimi materialnimi izdatki in utegne sprico konzervativna balkanskih Turkov zadržati ali ovirati reforme sodobne turške države. Zato je Turčija po posebnih dogovorih z raznimi balkanskimi državami skušala urediti to vprašanje.

Časovno prvi so bili taki dogovori z Bolgarijo. Od leta 1931 do 1934 se je brez dogovora izselilo iz Bolgarije okoli 11.000 Turkov, naslednje leto pa se jih je, verjetno po pospeševanju s strani bolgarske vlade, izselilo 12.000. Spričo tega močnega skoka sta Bolgarija in Turčija 1. 1936 in 1. 1937 po izmenjavi not določili izselijski kontingent na 10.000 letno. Do dokončnega dogovora, ki bi definitivno rešil ta problem, ni prišlo. V Bolgariji je po štetku iz leta 1928 po narodnostni pripadnosti 571.500 Turkov, po istem štetku pa je govorilo turški 607.700 oseb. Po verski izpovedi je po štetku iz leta 1934 821.300 muslimanov. Vera in jezik se očitno v Bolgariji ne krijava z narodnostjo, kakor je bilo to pri Grkih in Turškim in pri Turkih na Grškem. Bolgariji je predvsem na tem, da se reši pravih Turkov ob bolgarsko-turški meji, Turkom pa gre bolj za »irško govoreče Bolgare,

ki jim bolgarska vlada skuša vcepiti bolgarsko miselnost in zavest. Zato sta se Bolgarija in Turčija mogli zediniti samo glede Turkov ob rumunski meji. Mednarodna politična napetost in velika potresna katastrofa v Anatoliji sta ustavlili vsak nadaljnji pritek beguncev in tudi razgovori so se na nedoločen čas odložili.

Iz tih razlogov je ostal na papirju tudi dogovor o povratku Turkov na našo državo in Turčijo od početja 1939. Od poldruegera milijona muslimanov, ki žive v naši državi, je samo desetina po narodnostni turška. Celotno število oseb, ki naj bi se izselile, bi bilo okroglo 150.000. Verjetno je, da bi se tem pravim Turkom pridružilo se nekaj muslimanov neturške narodnosti. Izselitev je bila preračunjena za dobo šest let, a se je iz omenjenih razlogov ustavila. Že prej pa se je več Turkov izselilo iz naše države v Turčijo, tako v letih 1931 do 1934 okoli 8.400 oseb.

Podoben dogovor je sklenila Turčija že leta 1936 tudi z Rumunijo.

Ta dogovor je stopil naslednje leto v veljavo. Nanaša se na približno 225.000 Turkov, ki bivajo v južni Dobruži. Po večini so bili maloposelstveni, ki so po agrarni reformi 1. 1924 izgubili tretjino svojega posestva. Rumuniji je na tem, da se odkrija turškega elementa na tem obmejnom ozemlju in ga nadomesti z lastnim, tako da bi dobili Rumunji premoč. V ta namen je skušala Rumunija pritegniti tako zvane Arumune, ki bivajo v Makedoniji, Tesaliji in Albaniji. Resnično se jih je že okoli 30.000 odzvalo vabilu rumunske vlade in preve lo posestva, ki so jih zapustili Turki.

Izvršitev rumunsko-turškega dogovora je bil predviden na dobo petih let, dogodki zadnjega leta pa so nadaljnje izseljevanje ustavili.

Zanimive so določbe tega dogovora glede odkodninske za nepremičnine. Te prevzame rumunska vlada in plaća zanje po 6000 lejev za hektar s posojlj vred. Vendar ne izplaća zneska izseljenecem, temveč ga vpiše v dobo turški vladi. Ta mora za te zneske nakupovati v Rumuniji blaga, ki ga sme izvažati brez carine. Morebitno imovino v gotovini ali izkupilec za prodane premičnine morajo izseljenci položiti pri rumunski narodni banki na račun turške vlade za nabavo rumunskega blaga, dovoljeno pa jim je, da si za ta denar nakupijo rumunsko blago, ki ga brez vsake dajave lahko izvozijo.

Dogodki zadnjega leta so ustavili tudi pregovore med Rumunijo in Turčijo za izseljevanje Turkov in Tatarov iz Besarabije.

Teško je natančno določiti število Turkov, ki so se izselili iz balkanskih držav v Turčijo. Po turških uradnih podatkih se jih je v letih 1921 do 1929 preselilo v Malo Azijo okoli 578.000, od leta 1923 do 1934 pa 655.000. Verjetno znaša celotno število izseljenih Turkov od leta 1921 do 1939 okoli milijon. P. P.

OPSKRBA ITALIJE PETROLEJEM

Do prošle godine opskrbljivala se Italija petrolejem u prvom redu iz Sjedinjenih američkih država, Rumunjske, Iraka, Irana i Venezuele. Iz Meksika je kupovala minimalno. Medjutim kad je vlada Cardenasa u Meksiku pristala da odoori izvoz petroleja u zamjenu za razne strojeve i druge industrijske proizvode, dok su ostale države koje proizvode petrolej tražile plaćanje u devizama, to je Italija bila zaključila velike količine meksičkog petroleja i trebala je da uvede preko milijun tona. Ulaškom u rat onemogućena je Italiji doba petroleja iz Meksika i uopće iz Amerike. — Proizvodnja petroleja u Albaniji dati će ove godine Italiji 400 do 450 hiljada tona. Ta količina predstavila 15 do 20 posto ukupne godišnje talijanske potražnje petroleja. Oostatak bi morala Italija uvesti. Predmijeva se medjutim da se je Italija opskrbila prije nego što je ušla u rat, znatnim količinama petroleja

velevlasti Njemačka, Italija i Sovjetska Rusija. Engleska se mora koncentrirati na svoju obranu, a čak su u tom sukobu angažirane maksimalnom svojom snagom Njemačka i Italija — jasno je da za sada glavna pažnja mora biti usredotočena na ishod gigantske borbe, koja bi imala naržito u jugoistočnom njenom sektoru — tri

PRIJAVA POTROŠKA UGLJENA

Pula — Pokrajinski korporativni savjet izdao je okružnicu, kojom poziva sva društva, tvrtke, ustanove i zavode, da najkasnije do 23. lipnja prijave količinu svojih potrošaka ugljena iz prošle godine. Oni koji ne bi prijave pravovremeno podnijeli ne će moći dobiti ove godine ugljena. Naročito su pozvani samostani, konvikti, kasarne, bolnice, klinike sanatorija i slične ustanove, koje trebaju veće količine ugljena, da savakako na vrijeme prijave svoju potrebu ugljena.

PREDBIJEŽBE ZA SEČER I SAPUN

Rijeka — Od 20. do 25. lipnja bio je rok za predbiježbe šećera i sapuna. Vlasnici iskaznica na koje se diže određeni obrok sapuna i šećera trebali su u tom roku podnijeti prijave i predati određene kupone za ta dva artikla svojim trgovcima. Tko bi zakasnio s predajom ne će sljedeći mjesec dobiti šećera ni sapuna. Prodaja takvih iskaznica je strogo zabranjena.

PREDAJA ZOB I DRŽAVNA SKLADIŠTA

Pula — U smislu zaključka ministarskog savjeta od 4. ovog mjeseca imaju svi seljaci odnosno proizvođači zobi odmah po žetvi predati svu raspoloživu količinu zobi u državna skladišta. Za privatnu potrebu smije se zadržati samo stanoviti dio, koji je potreban za steme i za potrebe gospodarstva, no nikako se ne smije zadržati ni najmanja količina za eventualnu preprodaju.

ZAVRŠENA PRIJAVA METALNIH OG-RADA

Rijeka — 22. lipnja završen je rok do kojeg je trebalo prijaviti željezne ograde. Člana za željezo utvrđena je sa 20 lra za svakih 100 kila. Ograde treba o vlastitom trošku dopremiti u određena zato skladišta. Tko ih ne dopremi sam tome ih odveze vlastit i odbije troškove dovoza.

KAZNJENI TRGOVCI

Pula — Zbog prekršajnih utvrđenih cijena kažnjeni su: Josipa Siročić i Josip Fabijančić iz Buzeta. Zbog vodećeg mljeka: Marijan Grbavac, Josip Rabac, Franjo Ravnić, i Antun Knez iz Roča, te Ivan Ugrin, Ivan Rakar, Antun Radovac, Franjo Draščić, Paliska Antun. Pavletić Radoslav, Draščić Antun, Ivan Krizman i Uvrin Franjo iz Buzeta. Zbog prodaje lože riše: Petar Štrögl iz Svegega Vičenta. Zbog lošega kakao-a: T. Rovis iz Zminja i Rados (Arđossi) Josip iz Medulina. Zbog lošeg vina: Nikola Rozanda iz Premanture, Ana Lazarić iz Medulina, Vrbance Tonka i Granjor Tonka iz Labina, te Šandri Ivan iz Tara kod Poreča.

CRNI KRUH OD I. SRPNJA

Pula — U okviru raznih ograničenja, koja su bila uslijed rata uvedena, uvest će se počevši od 1. srpnja i ograničenje prodaje kruha. Od tada će se najme smjeti mješati, peći i prodavati samo kruh od brašna prosijanog na tzv. 80 posto. Takav je kruh kažu vanredno zdrav, probavljiv i slatan, iako možda ne će biti simpatično primljen od širokih slojeva, jer mu vanjski izgled nije onakav na kakav su Puležani navikli. Silna mjera bila je već jednom uvedena i to godine 1926-27 poznata pod imenom »pame unice«. Taj će jedinstveni tip kruha za sve slojeve biti i znak socijalne pravde za sve, jer će biti i bogati i siromašni morati jesti jednu jedinstvenu vrst kruha. Kako je poznato izgledi ovogodišnje žetve iako nisu povoljni ipak su takovi, da će vjerojatno zadovoljiti narodne potrebe. Treba ipak poduzeti sve mjere štedenja, da bi se moglo izbjeći nabavljanju odnosno uvozu ma i jednog kvintala žita izvana. Narod valja da bude discipliniran i da se podvrgne odim interesima.

Duce — kaže naredba — koji i sam veoma voli kruh, uvjeren je da ova mjera koju donosi može biti samo na korist pučanstva i narodnog gospodarstva.

IZ KRAPANOG UGLJENOKOPA

Krapan — Usprkos svoji brizi direkcije rudnika »Krapan« krapanjski rudnik ugljena nije uspio da proizvede više od 1800 vagona ugljena na dan. Prije nesreće od dne 28. II. 1940 je producirao od 4000 do 4500. Na 6 aprila tek. godine uveden je novi red rada, i to sljedeći: u 1 sat iza pol noći ide u rov po prilici 400 radnika koji rade do 9 sati, svi radnici imaju zadaću da podupiru i čiste rove; u 5 sati ide druga grupa koja iskoristišava ugljen u vrta školice za mine; ona radi do jedan sat po podne; u 8 sati ide oko 100 specijalnih radnika koji imaju zadaću nakratki i zapaliti mine. Iza isto radnici napuste rove, to jest iza 13 sati zapale mine, a tek u 15 sati ide treća grupa u rudnik iskoristišavaju ugljen. Ova grupa napušta rudnik u 23 sata, a u 18 sati u večer ide opet jedna grupa specijalnih radnika ukrcati mine te ih zapali iza 23 sata kada nema radnika u rudniku. Svih 5 grupa zajedno broji oko 4000 radnika. Prije nesreće je radilo u rovovima oko 6000 radnika. Prigodom nesreće sa mrtvima, ranjenima i oštećenima snizilo se broj za 200 radnika, a ostalih 600 radnika bilo je otpušteno dne 6 travnja.

Sada producera rudnik tek oko 2500 do 3000 vagona blatnog ugljena za 24 sata t. j. oko dvije trećine prijašnje produkcije. Radnika radi isto dvije trećine prema prije.

SOCIJALNE PRILIKE U IDRIJSKEM RUDNIKU

Socijalno skrbstvo u Idrijskem rudniku je že od vsega početka rudnika prednjačilo pred mnogimi rudniki nekadašnjeg Avstrije. Razumljivo je, da ni bilo takoj popolno in da si je rudar tekom stoletij moral mnogo stvari šie je priboriti. Vendar pa se nam zde danes vse pridobitve idrijskega rudarja na polju socialnega skrbstva, čeprav so bile še tako majhne, dobrote prvga reda, saj so druga poleg druge v znatni meri lajšale skrb in trdo življenje našega človeka.

Predvsem moramo ugotoviti dejstvo, da za dela pri rudniku niso nikdar sprejemali otrok pod 15. letom starosti. Prav tako so bile izključene tudi ženske vseh starosti.

Ločili so pri rudniku stalne in nestalne delavce. Prvi so bili vpisani v rudarske knjige in so uživali vse rudarske pravice in ugodnosti, katere si bomo ogledali. Nestalni delavci so dobivali samo plačo, če pa so prejemali tudi pokojninsko provizijo, tedaj so bili člani bratovske skladnice, niso pa vplačevali vlog in prispevkov.

Delavni urnik je bil za rudarje in delavce v žgalnici osmerni, vsi drugi pa so delali poleti enajst ur, pozimi deset ur, z opoldanskim enournim odmorom. Večinoma so delali na takozvani »geding« ali dogovor, drugi pa na dnevne.

Plača stalnih delavcev je bila deloma v denarju deloma v naturi. Prejemali so pšenico, rž ali pa koruzo po zelo nizki ceni. Stare knjige navajajo, da je bila cena žita okrog leta 1880. sledela: 1 hl pšenice 3,40 fl, rži ali koruze pa 2,70 fl. Dobava žita je bila različna za samce pod 20 leti, za samce nad 20 leti, za poročene in vdovce. Poročene in vdovce so opet ločili po številu otrok. Čim več je kdo imel otrok in sicer dečkov pod 14 letom in deklic pod 12 letom, tim več žita je prejel. Če so se cene žita povisale, tedaj so povisale tudi plače. Žito so razdeljevali v starih časih v gradu, od l. 1870. ko so sezidali znani magazin za njemu.

Statistike navajajo, da so l. 1880 rabili 4400 hl pšenice, 6000 hl rži in koruze v skupni vrednosti 70 do 80.000 fl. Ta množina žita je bila namenjena samo stalnim delavcem in vpojokencem. Rudnik je tedaj prispeval k nabavi žita 20 do 45.000 fl. Plače v denarju pa so tedaj znašale 160 do 180.000 fl. na leto. Za dobavo žita po znižanih cenah delavcem so skrbeli že od vsega početka rudnika.

Poleg pravice do žita pa so stalni delavci imeli še sledeče ugodnosti: 1. Pravico do drv za kurjavo in do stavbenega lesa za popravilo hiš po močno zniženi ceni; 2. pravico do izplačila podpore v primeru bolezni; 3. pravico do brezplačnega zdravniškega pregleda in do brezplačnih zdravil; 4. pravico do pokojnine v primeru nesposobnosti ali pa do rodbinske pokojnine za udovo in otroke in 5. pravico do vseh ugodnosti, ki jih je nudila članom Bratska skladnica.

Stalni in poročeni delavci so dobivali 7 kbm drv, samci 3,5 kbm, po ceni 61,3 krajcarjev kbm, dočim so uradniki morali zanje plačevati po 2,50 fl. Rudniška uprava je imela pri drvah 7 do 8000 fl. izgube na leto. Stavbeni les so dobivali rudarji po polovini ceni.

V primeru bolezni, ki je trajala več kot tri dni, je prejemal rudar dve tretine osnovne plače v gotovini in svo dobavo v naturi.

Nestalni delavci so imeli pravico do podpore iz Brat. skladnice le v primeru če so se težko poškodovali pri delu.

Na račun delavskih bolezni je rudniška uprava plačevala letno do 3000 fl. Do brezplačnega zdravniškega pregleda in zdraviljenja so imeli pravico vsi stalni delavci in vpojokenci zase, za žene in otroke pod 14, oziroma pod 12

letom starosti, nestalni delavci pa le tedaj če so zboleli radi dela.

Prav tako so bila tudi zdravila brezplačna, sicer pa jih je rudniška lekarna prodajala itak po znižanih cenah. Za zdravljenje in zdravila je rudnik dajal do 6000 fl. na leto. Posebno skrb so posvečali živosebrni boleznim.

V žgalnici zaposlenim delavcem so dajali na leto več tedenski dopust in podporo, da so lahko premenili zrak. Ostalo moštvo iz rudnika pa so menjali vsako četrtletje. Kakar so ometali dimnike so dobivali slanim in se morali kopati.

Okrog l. 1880 je znašal odstotek rudniških bolezni 67,86 odst., umrljivost 1,24 odst., žgalnici pa 5,74 odst. oboleni in 59 odst. umrljivosti.

L. 1879 je bilo med umrlih 652. L. 1879 je bilo 734 obolenih, med njimi 124 živosebrne bolezni. Ti so bile: Stomatitis mercurialis, Arthralgia in Myalgie mercurialis, Anaemia cum Gastritide in Tremore, Kronične Hydrargyrose niso opazili. Povprečno je znašala taka bolezen 24 dni. Od 734 bolezni je bilo 12 primerov smrtnih toda nobeden radi živosebrne bolezni.

L. 1879 je bilo v pokroju 163 delavcev, med njim 68 odst. s 40 službenimi leti. Med njimi so bili po starosti: eden 90 let, sedem med 80 in 90, 46 med 70 do 80, 85 med 60 in 70 leti starosti. Kot vpojokenci so prejemali stalni delavci starostno preskrbo njih vdove in otroci pod 14 leti preskrbo pa v vdovino. Provizij in vdovnine so bile različne po plači in po kategoriji dela, ki ga je opravljali delavce. Po 40 letih službe so dobivali polno, pod 40 leti pa polovično provizijo, poleg žita in drv.

Od leta 1837 dalje je obstajala Bratovska skladnica, ki je imela nalogo skrbeti za svoje člane v primeru starosti in bolezni. Dajala je bolezenske podpore do polne osnovne plače le v posebno izjemnih primerih in provizijo samo onim delavcem, ki so prejemali od rudnika le polovično ali pa so bili sploh brez provizije. Dajala pa je različne podpore članom in njihovim svojem, predvsem za kulturne potrebe in predujbe brez obresti in plačevje v obrocih. Imetje B. S. je znašalo pred 60 leti okrog 80.000 fl, ki so bili malozelo deloma v hipotekah, večinoma pa v drž. vrednostnih papirjih. Pri vlaganju denarja v hipoteke so imeli člani, hišni posetniki, predvsem pravico do ugodnih posojil in do vračanja kapitala v večletnih obrokih B. S. je imela tudi svojo bolnico in svoje zdravilišče-kopalnice v Kopačnici pod Blegasem. Člani so imeli brezplačno zdravljenje. Stalni delavci so plačevali kot prispevke v B. S. 3 odst. od svojih dohodov na mesec (gotovina plus natura). Dohodki od obresti so znašali 3.000 fl od vlog pa do 5.500 fl. na leto.

Ko se je v desetletju 1870 do 1880 povečalo število delavcev, je začel rudnik graditi tudi stanovanjske hiše za rudarje. Gradili so jih iz zdravstvenih ozirov. L. 1880 je bilo sezidanih 12 stanovanjskih hiš za 58 družin. Najemnine so bile zelo nizke. Gradba hiš se je nadaljevala do svetovne vojne. Od 1880 imeli hiš v dolini, ki jih je bilo l. 1880 samo 401 je bilo 38 rudniških od ostalih 363 pa je bilo 77 odst. rudarskih in sam-23 odst. od drugih privatnih oseb. Te pomeni, da je bilo tri četrtine idrijske družin proizvajalstva odvisnega od rudnika. Rudnik je dajal v najem tudi 720 arav zemljišča, ki je bilo razdeljeno v male parcele in te razdeljene med rudarje. Najemnine so bile prav tako malenkostne.

Poleg teh ugodnosti, ki jih je nudil rudnik rudarjem, je skrbel tudi za šolanje rudarskih otrok. V ljudski šoli so prejemali otroci brezplačno knjige in ostale šolske potrebščine.

Lado Božič

RATOBORAN MUZ

Pula — Grpo Kirac Jakovljević, 52 godine star, voli popiti čašicu vina preko mjere. Ni o muke, kad bi samo kog toga ostalo, no on kad se napije postaje pomalo rabijatan, pa je s njime zlo i pokora. Tako je i nedavno, zavirivši dublje u času počeo po kući dizati graju, natkavši svoja dva sina, a ženu je tako izdeveto, da je morala pobjeći iz kuće i skloniti se kod susjeda. Intervirali su karabinjeri, koji su protiv njega podnijeli prijavu, pa je izveden pred sud, koji ga je osudio na 3 mjeseca i 15 dana zatvora, a nakon izdržane kazne biti će i pod paskom.

OMEJENA UPORABA OLJA IN MASTI

Gorica, junija 1940. (***) Radi pravilne razdelitve in varčevanja s hranili so oblasti omejile, odnosno prepovedale prosto prodajo namiznega olja, masti in drugih mašob ter bo prebivalstvo odslej dobivalo navedena hranila le na karte. Oljivo olje in bilo že precej časa redko in drago in se je dobivalo mesto neke bučno olje. Navedena nalogina omejitev je ljudi seveda težko prizadela vendar ne presentela, ker se zavedajo sedanega resnega stanja. Merodajni trdijo, da se ni bati kakaza pomankanja, vendar se bo prebrana uredila potrebam in času primerno. Za skladnikom in kavo je to sedaj družu tozavedna odločba.

POKOJNINE IDRIJSKIH RUDARJEV.

Idrija, junija 1940. (***) Po sporazumu med novo upravo rudnika in državo bodo naprej službeim rudaricem bate vrtili vse dostel vnačani doninos za pokojnine ter bodo pokojnine uretne tako, da bo nova družba priznala ukrojino posamezniku šete po netletnem službovanju, računajoč od dneva ko je prevzela rudnik od države. To te za naše rudarje vsesokor težak udarec, vendar unajo, da se bo ta že napredan odlok ukini in bodo skušali to vprašanje povolnice rešiti

POVRATAK TALIJANA IZ RUMUNJSKE

Trst — Prošle srijede stiglo je u Trst 600 Talijana, koji se vraćaju iz Rumunjske u Italiju. To su žitelji sela Katalo u Rumunjskoj. Dečakali su ih predstavnici vlasti i svih država te fašističkih organizacija. Oni će biti upućeni u naselje Aprilju te u provinciju Rovigo.

SEKANJE GOZDOV U ISTRI

Istrski pretek je izdat odredbu, s katero dolučuje, da mora biti vse smrekov les, ki bo posekan od 1. julija dalje v gozdovih istrske pokrajine in bo na deblu meril od 12 do 24 cm v premeru, na razpoložo labinskih premozočnikov kateri za neobhodno potrebujico za podporo tramovje v rudniških jamah. Posekana debla se morajo preledati na seči v gozdu in se pred preledom ne smejo odpehati drugim. Ukrovinca ali drugače skazena drevesa ter debla tanjša ali debelejša od zgoraj naznačene mere bodo lastniki lahko svodno prodali.

ITALIJA IMA 44.755.000 STANOVNIKA

Rim. — »Gazeta ufficiale« od 20. lipnja javlja, da je broj stanovništva nastanjenog na 31. svibnja 1940. u svih 98 italijanskih pokrajina iznosio 44.755.000. U mjesecu svibnju rodilo se 86.390 djece, a umrlo je 45.455 ljudi. Višak je prema tome 48.845, što bi značilo godišnji prirast od prilike pol milijuna ljudi.

— Ronki. — 50 članova Hitlerjeve mladine iz Trsta in Gorice Reke tabori na posvetvu von Hinke. Te dni so jih obiskali predstavnici italijanskih oblasti.

— Trst. — Miramarski karabinjeri su identificirali utjopenjaca iz Cedadusa. Gre za 25-letnega Maksimilijana Kapreža, stanujućega u Postojni.

Pittsburgh, pa USA. — Dne 12 maja je tu umrl Benjamin Smuc, star 51 let in doma iz trgava Vipave na Primorskem.

— Trst. — V Banjolah je 3-letni žerjal Viktor padel v potok z višine 10 metrov in se teško poškodovao. Odpehljalji so ga takoj v bolnišnicu. Njegovo stanje je nevarno. Zanimivo je, da je iz istega mesta padel tudi stariješi brat, ki pa je ostal čuđeno nepoškodovan.

— Na Greti so našli v nekom vodnjaku truplo 57-letnjega Antona Pegana stanujućega na Greti. Domnevajo, da je p nesreći padel v vodnjak.

— Čepovan. — Umrl je obćinski komisar za Čepovanu Ferdinand Bordinignon

Cleveland O. USA. — Tukaj je zadnji teden v petek nagloma preminul Jim Lučić, v starosti 45 let. Doma je bil iz sela Sv. Matija občina Kastav, odkoder je prišel v Ameriko pred 27 leti. Zapušća tukaj brata in enega brata v državi Colorado, v starem kraju pa enega brata in tri sestre ter već srodnikov.

— Avber. — Dne 2. junija je pel novo mašo Dominik Pegan iz Foniker. Ob tej prilici so mu vašćani napravili lepo crkveno slovesnost in lepo okrasili vas.

NOVI STATUS TRŽAŠKE ŠKOFIJE

Tržaška škofijska kurija je izdala za l. 1940. nov pregled, tako imenovani status tržaško-kopske škofije, obsegajoći 112 strani Tržaško-kopska škofija šteje 115 župnij, razdeljenih v 15 dekanatov z vsemi imeni duhovnikov, katehetov, in verskih docentov v javnih in privatnih školah, ekleziastičnih in sekularnih beneficijev, regularnoga duhovništva, samostanov. Katoliške akcije in z imenikom duhovnikov po kano-nični dobi Takl prospekti izhajajo vsakih šest ali sedem let. Zadnji je bil tiskan v Trstu l. 1933. Prve strani so posvećene tržaški crkvi i škofom v Trstu, Koprnu, Novem gradu in Picanu, katerih okrojne konskripcije spadao pod tržaško-kopsko škofijo. Po navedbi tega pregleda tvorijo beneško konciliarno pokrajino: sedež patriarha, u Beogradu, štiir nadškofije v Vidmu, Gorici, Trentu i Zadru i nezasedene poročne škofije v Benećkah. V to beneško koncilarno pokrajino spada ekleziastična goriška provinca. Pod to pokrajino spa-

dajo škofiji tržaško-kopska in poreško-puljska, pa na reška škofija. V kapitlju tržaške katedrale je prazno mesto kanonika katedrale sv. Justa. Duhovščina tržaško-kopske znaša 211 svetnih in 82 redovnih duhovnikov, ki spadajo k sledećim meniškim redom: 7 je benediktinec u Daji, 1 benediktinec u Sv. Onufriju pri Piranu, 23 franciskanov ozervantov v Trstu, 5 v Koprnu, 2 v Pazinu, 3 v Strunjanu, 3 konventualni v Trstu, 4 v Piranu, 5 kapucinov u Trstu, 4 v Koprnu, 6 jezuitov, 7 salezijancev, 5 španjskih klaretanov, 5 karmelitanov, 5 Marilijnih službenikov u Trstu. K tem je treba prišeti še 47 laikov, ki žive z njimi. V vsej tržaško-kopskoj škofiji je 577 sester redovnic, posebno u bolnišnicah, sanatorijih, kolegijih med katerimi je 472 sester in okoli 100 aspirantki. U osrednjem semenišću u Gorici je 25 bogoslovcev, ki pripadajo tržaško-kopskoj škofiji, u deškem semenišću Koprnu ki ima celotno gimnazijo, pa i samo 121 gojencev zaradi pomanjkanja štipendij.

HRVATSKA NASELJA U JUŽNOJ ITALIJI

DOJMOVI ING. ŽELJKO MACANA S PUTA PO JUŽNOJ ITALIJI

Ing. Željko Macan napisao je prije mjesec dana u hrvatskom Dnevniku (10. V. 1940) opširan prikaz stanja hrvatskih naselja u provinciji Campobasso u južnoj Italiji.

Tu su ostaci onih dalmatinskih iseljenika, koji su se u bijegu pred Turcima u drugoj polovici XV. vijeka sklonili preko mora u odsjeka Abruzzi — Mošice izmedju mesta Trigno i Biferneo. Nalazila luka im je Termol, gradić na piličkom jadranskom obali nekako u sredini izmedju grada Pescara i poluotoka Garzano.

Točna godina njihova dolaska nije zabilježena, ali po svemu se vidi, da je to moglo biti nekako oko godine 1500, dakle u isto vrijeme, kada su se vršile i mnoge seobe hrvatskoga življa iz Dalmacije u Istru i u druge krajeve na zapad ili sjever.

Dok su se oni Hrvati, koji su se u isto vrijeme iselili u Istru, uspjeli očuvati autohtoni i netaknuti do dana dan, ova skupine ove skupine oko 5000 duša utopile su se sasvim u talijanskom moru i ladanjske pokoljenje od kakvog starca ili starice, hrvatski više ni ne zna govoriti.

Razlog je tome jasan. Oni Hrvati iz Dalmacije, koji su se iselili u Istru našli su tamo ogromnu većinu svojih sugrađanika, koji su bili i gospodarski i politički i nacionalno svjesni — u koliko se o svjesnom nacionalnom osjećaju u to doba uopće može govoriti. A osim toga, činilo su sa ostalom narodnom skupinom s ove strane Učke jednu etničku kompaktnu i ne pretrgnutu cjelinu. To je bio i razlog, što se je narodna svijest i Istri tako živo očuvala.

Iseljenici u južnoj Italiji bili su u takvom gorem položaju. — More ih je sasvim otkinulo od staroga kraja, veze njih imali s narodom s ove strane nikakve, tamo su bili okruženi sa svih strana tuđim im elementom i sasvim je razumljivo da su se uskoro morali preopiti.

Kak je dokaz živlavi otpornosti našega naroda već sama činjenica, što su se otkrili kakvi su do danas uspjeli sačuvati.

O tim hrvatskim naseljenicima u nas je doista pisalo. Najviše se je nimalo zvio splitski odvjetnik dr. Josip Smolčić, koji ih je nekoliko puta posjetio, a drugi neki dalmatinski intelektualci.

Iz izvještaja dr. Smolčića, pisanog prije skoro 40 godina razabire se, da su tada prilike kod njih u nacionalnom pogledu bile mnogo povoljnije, nego danas i da je osjećaj pripadnosti »slovenskom« plemenu bio tada mnogo razvijeniji. Današnja generacija rapidly propada i posvema se pretopa, tako da više ni brojtiti, ni moliti, pa ni prekriti, ne zna u materinim jeziku. Posljedica je to najnovijeg načina odgoja u posljednjim decenijama.

Opisujući svoj boravak među tim hrvatskim kolonijama na moru ing. Željko Macan kaže:

Upoznaju me s tajnikom mjesne organizacije stranke, koji mi spremno dodijeli pandura, da mi pokaže konačište. Misleći, da su ovi »službenici« stranci nismo ni pokušavao govoriti hrvatski. Pandur me odvede do jedne lijepe dvokatne kuće, jedinog mjesta, gdje stranac može odjesti. Uđem u kuću i ostajem. Kao da sam nekada bio u srednoj Dalmaciji. Sa tavana više »prušite« silina u uglu poluzidani kamin, a u sredini veliki drveni stol, oko kojega večerahu dva postarija čovjeka i jedna starica. Velika glava domaćeg kruha i bokal vina, uz sir i meso, dokazivali su, da u hrani ne oskudijevaju.

— »Dobar večer!« — pozdravim usavši.

— »A sklen si?« — dobijem odgovor mjesto odpozdrava i odmah mi pristupi starica sva radosna a oči joj zasjaju. Tu su bile prve riječi, koje sam čuo od tih Hrvata. Pravi tip naše starice sa crnim rupcem oko glave, blagih plavih očiju. To je bila udovica Maria Martella, vaterne »škavunka« koja osim imena nije imala ništa drugo talijansko. Kao na sad prenesena iz ovog našeg kamenog krša, »čicerale« (govorilica) je »po našu« i izdala se da mnogi zanemaruju »ovj naš lipi jezike«. I sada počne sa pitanjima o ovoj i onome. Čuvši, da sam k njima došao, da ih vidim i čujem, sva radosna ostavi sve i zapodjene s menom razgovor uvijek »na našu«.

— »U zdravlje!« — nadzavim i na ponudnici »žmujlak žrca« (vina).

— »Pu tvoje?« — odgovori mi napola izgovorivši onaj »ne na kraju. Nije prošlo ni bar minuta, a već je oko mene stajalo desetak Kručana, koji su amo došli čuvši, da je »na Kruč« došao iz staroga kraja jedan »brat« — kako oni zovu sve one, koji govore istim jezikom kao i oni. Da bi me dobro razumjeli, govorio sam polako i ikvaski. Ispočetak sam ih teško razumio, jer u govoru upotrebljavaju mnogo talijanskih riječi, a kada imaju kazati nešto težega, onda redovito nastave talijanski. Svi su ikvaci i to štokavci.

Stariji su mi pričali, kako su se za vrijeme svjetskog rata često sastajali sa »bratjome« koji su bili zarobljenici ili

pak sa srpskim vojnicima, koji su nakon sloma Srbije bežali u Italiju Francescu. S našim ljudima su se sastajali i u Americi, gdje i danas ima lijepi broj ovih Hrvata. To je eto jedina veza izmedju nas i njih, osim onoga posjeta grupe dalmatinskih intelektualaca, koji su ih posjetili 1902. god. Osobito se sjećaju dra Smolčića, koji je pokonio svoj posjet ovome kraju 1906. Koliki je to doživljaj za njih bio, najbolje se vidi po tome, što većina starijih zna, kako su bili oduševljeni, gdje su stanovali, što su radili, kakvi su bili po izgledu, a zapamtiti su im i imena. Po njihovom pričanju — to su bili: dr. Smolčić, prof. Barać, medavno umrlji gimn. profesor u Splitu, slikar E. Vidović i još jedan svećenik, čijega se imena ne sjećaju, a koji im je u crkvi služio misu glasom i držao im kraću propovijed na hrvatskom jeziku. To je, eto, jedini put od dolaska u novi kraj, da su u crkvi čuli svoju riječ. Simpatični Andrea Giacino, koji je tada bio još »dite«, sjećao se i pjesama, koje su pjevali pa na livo to pokaže zapjeva najprije »Na livi strani kraj srca«, a onda »Dvoika je žude brala...«. Većina se sjeća par riječi neke napitnice:

»Pijmo brate pijmo
da nas nikor ne vidi,
danas nikor sutra svak...«

Malo po malo privikao sam se na njihov govor i dobro ih razumio. Smetajući pravi on nezgodovanje ili politu-govaranje vokala na koncu riječi i po-manjkanje padeža. Karakteristično je, što ne poznaju srednjega roda pa sve riječi srednjega roda među u muški, na pr.: Oni mor' (ono more), oni pras' (ono prase), jzer (jezero) i dr. Mnogo riječi imaju koje se danas ne upotrebljavaju u kraju, odakle su starinom, a neke se ne nalaze više ni u našem jeziku. Tak: dimić (lula), dicalj (mladić), tosek (otvor), rub (stolnjak), žmujlak (čaša) u Dalmaciji se negdje još upotrebljavaju žmujak, zec (vino), svitlenica (prozor). Riječ »čovjek« ili »čovik« (ikvaski) ne poznaju. Upotrebljavaju uvijek samo »mudic« bilo to u jednini ili množini. Zanimljivo je, da nitko ne poznaje riječ »kuća«. Ovdje je uvijek samo »hiža«. Najobičnije apstraktne riječi ne znaju pa se služe samo talijanskim. Pri govoru sam opazio, da brojeve govore samo talijanski, pa sam ih zanimalo da mi kažu »na našu«. Jedva po koji mi je mogao kazati: »jena, dva, tri, četir', pet«, pa onda odmah na »jedana, dvanae i napokon još samo »sto«.

POLITIČKE BILJEŠKE

O BUDUĆEM UREDJENJU EVROPE

U svom uvodniku od 20. lipnja zagrebački »Obzor« razmatrajući današnji položaj u Evropi i posljedice današnjeg velikog sukoba kaže:

Evropa ulazi u jedno novo razdoblje svoje povijesti, no još nitko pozitivno ne zna, kako će se razviti događaji, a pogotovo nije sigurno, što će oni donijeti na političkom, gospodarskom, socijalnom i kulturnom polju, kad se iskristalizira novo doba, koje se najviše. Jer će život sigurno u mnogom pogledu dati drugačiji izgled raznim shvaćanjima o novom uredjenju države, društva, svijeta. Zato ni predstavnici tih različitih shvaćanja ne mogu već danas pouzdano znati, kako će izgledati život Evrope, kad izadje iz sadašnjeg rata. Pa i oblik i struktura, koje Evropa bude imala odmah nakon rata, mijenjat će život, koji ne pozna zastoja, već se neprestano razvija. Mussolinijev »Popolo d'Italia« veli, dajući u vrlo širokim okvirima sliku buduće Evrope, koju u vidu u znaku pobjede dinamičkih sila, da će ona biti politički antidemokratska, socijalno-fašistička a gospodarski protokapitalistička.

S druge strane i predstavnici demokratskih načela ističu, da će buduće uredjenje svijeta biti u mnogom pogledu drugačije nego je bilo prije sadašnjeg rata. No i predstavnici demokratskih pogleda nijesu konačno izradili svoje gledište o novom poretku. U čemu su složni i predstavnici t. zv. dinamičnog shvaćanja države i društva i predstavnici demokratskih pogleda, to je da se rusi jedan svijet i da će iz ovog nepamčeno strašnog sudara niknuti novi svijet, koji bi trebao biti bolji i socijalno pravedniji, nego što je bio predratni. Još se predstavnici tih protivnih načela i interesa slažu u tome, da će novi poredak trajati dugo vremena, jer onaj koji pobijedi, nastojat će, da svoju pobjedu osigura za što dulje vremena.

Brojčano mali narodi, kao što je naš, ne mogu utjecati na tok ovih sudbonosnih događaja, u kojima su se sudarile nacionalne države svijeta. Mi nijesmo protagonisti ovih historijskih zbivanja, već tek promatrači događaja, koji treba da oblikuju novu Evropu, novi svijet. No u ovim sudbonosnim vremenima imamo ipak svoju veliku brigu i svoju povjesnu zadaću: da uložimo sve svoje snage, da se odrižmo i da ne zaostanemo za razvikom događaja, već da svo-

Najbolje su se sačuvali riječi iz pojedličkoga života, koje uvijek rabe hrvatsko. Na nekima se može potvrditi, da je došao iz primorja Dalmacije, jer bi u protivnom sigurno danas upotrebljavali talijanske. Tako: maslina, smokvi, zemlj' ili kaš' (za »tlo« njava, ledin', plug, čela (pčela), osak (vosak), kokaš, pivac (pijetao), pras' (prase, svinja), ova, janj', koza, kobilac, orih (orah), rabit (raditi, u smislu obradivati zemlju) i t. d.

Pozdravi su samo na talijanskom. Da mi dokažu, kako se još nisu izgubili, pozdravljali su »Dobri« dan« i »Dobra večer«, a obično pri odlasku kažu »Stoj dobro«. Za »Dobar tek« kažu »Dobar glade«.

I bilo bi to dugo trajalo, da me nije moja nova domaća pozvala »zasnat« (spavati).

Sutradan je bilo isto. Okupila se oko mene velika grupa i po stoti put zapitkuju:

- »Ma si baš iz našeg starog kraja?«
- »A kak' je tam?« — i sve tako redom.

Ova hrvatska kolonija nije, nažalost, imala nikakve svoje inteligencije. Vjerojatno bi — da ju je imala — i umiranje njezino bilo daleko sporije išlo, nego što ide, u koliko ga se možda ne bilo uspjelo posvema spriječiti. Najbolji nam je dokaz život Hrvata u Gradušcu (Burgenlandu), koje je jedino narodna njihova inteligencija uspjela spasiti i očuvati od nacionalne propasti.

Kod ovih naših narodnjaka u Južnoj Italiji jedini inteliženat, koji bi bio možda nešto u tom pravcu učinio bio je sveučilišni profesor u Napulju Nikola Neri (Gripi), koji je kao pristauša republikanske i revolucionarne ideje bio pogubljen 1799. godine. On je stupivši pod vješala rekao svojim suseljancima Kručanima: »Nemojte pozabiti naš jezik!« Neri se rodio u Kruču od seljačkih roditelja »Slavac«, gdje i danas još stoji njegova rodna kuća. To je najpoznatiji čovjek, što su ga dale o preostale hrvatske kolonije i ljudi ga još i danas nakon 140 godina s ponosom spominju.

Budući da narod nije imao nikad svoje inteligencije nije se ni našao nitko tko bi bio sabirao narodno blago ili se barem potrudio da nauči jezik. Ovaklo danas nitko ne zna ni čitati ni pisati hrvatski.

(Svršit će se)

IZJAVA MINISTRA BOTTAJA

Talijanski ministar prosvjete Bottai razgovarao je s rimskim dopisnikom »Svjetom« pa je — medju ostalim — rekao i ovo:

»Po onome što ja znam o jugoslavenskoj kulturi, ima da vaš narod ima važnu ulogu kulturnog posrednika izmedju slavenskog istoka i latinskoga zapada. Ta se uloga razvijala u prošlosti putem tradicionalnih odnosa, koje sada treba obnoviti. Iz kulturne suradnje s Italijom, koja je danas predstavnik vrijednosti latinske civilizacije, Jugoslavija može dati slavenskim narodima, čiji je ona predstavnik ne samo poznavanje tradicija nego i poznavanje današnjih kulturnih nastojanja Italije. Mislim da dvije žive dinamne sile, kao što su Jugoslavija i Italija mogu ne samo produžiti poznavanje jugoslavenske i latinske prošlosti no i iznad svega poznavanje vlastite žive sadašnjosti i civilizacije. Tako mi Talijani imamo dužnost da upoznamo i produbimo znanje o svemu onome, što je velika ujedinjavajuća snaga u kulturnom pogledu, a koju vrši Jugoslavija u balkanskom svijetu. Tu Jugoslaviju sa tim važnim poslom želimo upoznati. Hoćemo uz duboko poznavanje slavenske prošlosti, stvoriti najšire znanje o važnim prilozima, koje Jugoslavija sa svojim političkim i kulturnim dinamizmom daje ideološkom previranju, koje danas uzbuđuje modernu kulturu.«

ODNOSI S RUSIJOM

Povodom dolaska novog sovjetskog poslanika u Bukureštu, Lavrentjeva — koji je nedavno boravio u Beogradu — list »Juventute« javlja na uvodnom mjestu o zbliženju izmedju Jugoslavije i Moskve. List ističe da za kol dan putovanja iz Beograda u Moskvu jugoslavenska politička misija preko Bukurešta na taj način normalizira će se i politički odnosi izmedju Jugoslavije i Sovjetske Rusije. Vjeruje se, da će obnova normalnih diplomatskih odnosa a uslijed toga i političkih veza izmedju Jugoslavije i Sovjetske Rusije biti u sadašnjoj atmosferi od najvećeg značenja za cijeli Balkan.

O MADJARSKOM REVIZIONIZMU

Dopisnik »Politike« javlja iz Budimpešte o odcjema njemačkih uspjeha u Francuskoj i veli medju ostalim:

»Kao što se moglo očekivati ishod rata na zapadu izazvao je u madjarskoj novi val revizionističke propagande, koju je sve do sada i madjarska službena politika s obzirom na sadašnju opću međunarodnu situaciju bila gotovo obustavila, ne želeći da se potezavanjem tih pitanja ometa akcija na očuvanju neutralnosti i mira u jugoistočnoj Evropi. Ti razlozi su sada, izgleda, za Madjarsku otpali i zbog toga madjarska štampa ponovno se opet bavila sa tim pitanjima, koja u vezi sa očekivanjima ugovorima o miru interesiraju i Madjarsku u pogledu njenih poznatih zahtjeva. Lstovi međutim ne pišu konkretno u kom pravcu treba da se ostvare madjarske aspiracije, nego samo izražavaju nadu, da je sada kucnuo čas, da Madjarska bude zadovoljena u svojim zahtjevima.«

Toliko budimpeštanski dopisnik beogradske »Politike«. Agencija Reuter je pak upozorila na uvodni članak koji je objavljeno u »Pester Lloyd« — organu madjarskog ministarstva vanjskih poslova — u kome se otvoreno postavljaju teritorijalni zahtjevi prema Rumunjskoj. Takvo držanje izazvalo je u Bukureštu veliku zabrinutost, jer se pretpostavlja da to nije uslijedilo bez odobrenja Njemačke i Italije. Polozaj se još komplicira zbog nejasnog držanja Rusije koja je poduzela koncentraciju četa na granici Besarabije.

POVEĆANJE TRGOVAČKOG PROMETA S ITALIJOM

U Rimu su nedavno završeni talijansko-jugoslavenski trgovački pregovori. Sklopljen je sporazum, koji regulira trgovačku izmjenu za period od jedne godine. Bitno je u tom sporazumu, da je znatno povećan volumen ugovoracke izmjene, te se računa da će naš trgovački promet s Italijom doseći vrijednost od blizu 600 milijuna lira u narednoj godini. U komentarima, koji se mogu čitati u beogradskim listovima, konstatira se, da Italija počinje u našoj izvoznoj trgovini ponovno zauzimatei mjesto, koje je imala prije sankcija. Tome su, kaže se dalje, doprinjele okolnosti, koje danas vladaju u svijetu. Zbog rata su dane državne ostale bez mnogih svojih donedavnih tržišta, pa tako sadašnji sporazum nosi donekle biljeg ratnih događaja i reperekusija koje su ti događaji imali na međunarodnu trgovinu u pojedinim dijelovima svijeta. Jugoslavije će i Italiju uzvratiti na prvom mjestu drvo, zatim pšenicu, stoku, razne rude itd. Od ostalih proizvoda dolaze u obzir riža i predvilo (laneno i pamučno) te automobili. Šestiri i t. d.

Nakon zaključenih pregovora — za koje se vidi, da su protekli vrlo glatko — u prijateljskoj atmosferi je dao je s naše strane ministar vanjskih poslova dr. Cincar-Marković izjavu, u kojoj je naglasio, da pored Njemačke Italiji pripada najkrupnije mjesto u našoj gospodarskoj politici. To pretežno mjesto njoj nije pripadalo slučajnim sticajem konjunkturnih prilika, nego je ono prirodna posljedica geografskog položaja i privrednog sklopa Jugoslavije i Italije.

Vijesti iz domovine

UMRO JE DR. MILIVOJ DEŽMAN

U Zagrebu je u ponedjeljak 24. o. m. preminuo u 67 godini života jedan od najistaknutijih hrvatskih kulturnih radnika Dr. Milivoj Dežman, urednik »Obzora«. Dr. Milivoj Dežman, iako rođen u Zagrebu, naše je gost list. Otac mu je name Dr. Ivan Dežman, liječnik, narodni zastupnik i književnik, bio Riječanin. Kao i otac mu, i Milivoj Dežman posvetio se liječništvu, no njegov rad na tom području nije toliko važan i zapažen, koliko na području kulturno-literarnom, odnosno još više političko-novinarskom. Kroz punih je 45 godina

bio urednikom »Obzora«, u čijim su stupaćima često tretirani inteligentno, ozbiljno i trijezno, kako je to samo on umio, i naši istarski problemi. Dugi niz godina pisao je iz dana u dan uvjereni, koji su bili mnogo zapaženi i citirani ne samo u domovini, nego možda još i mnogo više u inozemnoj štampi.

Smrću Dra Milivoja Dežmana gubi hrvatska publicistika jednu od najmarčantskih i najposobnijih ličnosti, a stvar istarskih Hrvata jednog od najboljih poznavalaca i prijatelja. Slava Dr. Milivoju Dežmanu!

STATISTIKA TALIJANA U JUGOSLAVIJI

Beogradski mjesečnik »Ravnopravnost« donosi statistiku Talijana u Jugoslaviji prema popisu od god. 1931. Prema tom popisu bilo je tada u Jugoslaviji 9.396 Talijana, od toga 5.849 talijanskih državljana. Od toga je broj bio u bivšoj saskoj banovini 4.176, a u primorskoj 1580. Zatim dolaze zetska sa 667, vrbaska sa 1.312, drinska sa 468, dravska sa 434, itd. Talijani imaju u Krku pučku školu, dječje zabavište i večernju školu, u kojoj se drže tečajevi za odrasle, u Šibeniku i Trogiru pučku školu, u

Splitu pučku školu, dječje zabavište i večernju školu, kao i u Krku. U Hvaru pučku školu i dječje zabavište, u Dubrovniku pučku školu, dječje zabavište i večernju školu za odrasle. Postoji namjera, da se osnuje pučka škola i u Koturu. Osim toga Talijani imaju u Jugoslaviji 23 društva i čitaonice. U Splitu i Dubrovniku Talijani imaju i po jednu školu, u kojima vjeroučitelji talijanskih škola vrše religiozne funkcije za talijansku zajednicu.

BUDUĆI MIR I BALKANSKE DRŽAVE

Tršćanski »Piccolo« javlja iz Beograda, da se u Jugoslaviji pokazuje veliko razumijevanje i ne sakriva zadovoljstvo radi evolucije turske politike (smatrajući ništa drugim francusko-turski savez i orijentacijom prema Moskvi, o. ur.) kojom je dovedeno do izražaja neutralnost Turske i time još bolje osigurano održanje mira na Balkanu. Pritom je, piše »Piccolo« potrebno naglasiti, da je Jugoslavija bila jedina država Balkanskog sporazuma, koja je otvoreno osudila pakli, koji je Turska zaključila sa zapadnim saveznicima. Stoga se lije poznatih i toržnih mjadarske i bugarske štampu, u Beogradu se naglasuje da bez obzira nato, kakva se važnost mogla pridavati tim toržnim mjadama, Jugoslavija nije time iznenađena, jer je ona u posljednje vrijeme više puta istakla, da se te mjadarska i bugarska pitanja mogu riješiti makar u ograničenom i problematnom okviru jedne stvarne balkanske suradnje. Rusko držanje je faktor, koji će prema mišljenju jugoslavenskih političkih krugova imati utjecaja i koji od nekoliko tjedana već utječe na evoluciju balkanske ravnosti. O ciljevima ovog faktora ne zna se ništa sigurno. Međutim u krugovima, koji su bliži ministarstvu vanjskih poslova smatra se da su baš ovaj faktor, kao i ulazak Italije u rat, naveli. Tursku da zavuzne realnije držanje. Također se smatra da osimneke sile utječu na su-

bjelektivne odluke Mjadarske i Bugarske obzirom na pitanje njihovih revindikacija i pri tome se primjećuje da će države Balkanskog sporazuma biti upućene da se prilagode tome, da novi evropski mir ne će moći zamarniti balkanski sektor i to upravo radi toga, što faktori, koji sačinjavaju ove grupe, sporazumno određuju svoje držanje.

NJEMAČKA MANJINA U JUGOSLAVIJI DOBILA POTPUNU GIMNAZIJU

Ministarstvo prosvjete odobrilo je osnutak potpune njemačke privatne gimnazije s pravom javnosti u Novom Vrhu. Gimnazija će početi raditi početkom nove školske godine. Na gimnaziji predavat će se njemački jezik i državni jezik u svim razredima po četiri sata tjedno. Od trećeg razreda dalje predavat će se tri sata tjedno francuski ili talijanski, po izboru učenika. Nastavni jezik je njemački za sve predmete, osim za državni jezik te za povijest i geografiju Jugoslavije. Profesori moraju biti jugoslavenski državljani njemačke ili jugoslavenske narodnosti. Gimnaziju može će pohađati samo učenici jugoslavenskih državljana njemačkog roda te djeca njemačkih državljana, koji su stalno nastanjeni u Jugoslaviji. U gimnaziji moći će upotrebljavati samo one knjige, koje odobri ministarstvo prosvjete u Beogradu.

NAŠI POKOJNIKI

FRANC LAPAJNE

Dne 22. junija ob 6 uri zjutraj je nenadoma preminuo zadet od kapi Lapajne Franc, ekotom rudarske šole u Celju, v najlepši moški dobri, star komol 54 let. Umrl je v prav žalostnih okolščinah, ne da bi se mrcel se prei videti z družino, ki biva v Ljubljani. Pri njem je začasno stanovel je njegov sin edinec Mirko, ki se je po službenih poslih mudil v Celju. Usodneca lutra je sin odšel v službo in pustil očeta sedčeca na stolu misleč da spi, ker je imel pokojni navado radi težke nuduhe nrako noči večkrat vstajati in na stolu sedeč spati. Komat na se je sin zglašil v službi, že so ga klicali in mu javili bridko novico, da mu je skrbni oče umrl. Pokojni je naš rojak Idričan. Težke novovne razuvare tudi njemu niso priznale. Pred voino je bil nrudnik rudniške blačaine, nekaj časa proti koncu vojne in med zasredbo Lzočata je vodil rudniško ekspedicio na Lzočati, potem se je preselil za nekaj let k velenjskemu rudniku, odtam k rudniku v Zabukovju, dokler ni bil pred let nromčšen v rudniško šolo v Celju, kjer se je sredi vstvneca in usnešneca dela nenadoma prestrela smrt.

S pokojnim gospodom Francem je odšel na drugi svet zonet eden prvih idrijskih originalov, ki jih je vedno manj, in ki jih je ustvarilo tisto vojsko, patriarhalno ozračje naše od sveta odzane kotline. Krasil ga je odkrit in veder značaj, ki nikdar ne klone. Kakor je bil zvest in vesel tovariš v družbi, nloh zdrevaca humorja in zdravih življenjskih nazorov, tako je bil natančen in vester v službi ter skrben mož in oče, ki ga ho družina težko norešala. Če si bil je nkrat z njim v stiku, si si znova začel priti v njegovo družbo, da se navlizeš tiste idrijske nprostosti, ki je vela iz njegove moške in odkrite besede.

Naključje je hotelo, da so ga nenesli k večnemu nočniku baš na dan sv. Acacia, na največji nraznik rudarske Idrije. Na zadnji noči na ljubliansko pokonalnišče ga je spremilo mnoco znaveev, prijateljev in nolkilnih tovarišev, mnoco rojakov in rojakini, nred zavetiščem sv. Jožefa in ob odnrtenu grobu na so se od nicea poslovlji z enilivlivi žalostinkami nevci-rudari iz Zabukovja.

Na bo značajnemu možu, zavednemu sinu svoje zemlje in skrbnemu očetu lahka zemljica, težko nrižadeti družini na izrekamo iskreno sožalje. (***)

JAKOB BOLAFFIO

Aj dovščina, junija 1940. — Pred časom je umrl po vsej Goriški znani ajdovski podžupan Jakob Bolaffio. Pokojnik je bil po rodu iz Ajdovšćine in je bil zaradi tega na to vedno nosenen. Čeprav je bil Žid, je domače ljudstvo vedno spoštoval in ga branil. Zanimal se je tudi za naše kulturno življenje in je bil celo naročen na nekatero list in knjige. Napram Slovencem je bil zelo nričen in je to vedno ljudi pokazal. Pokojni Bolaffio je bil za-

stopnik Jadranske zavarovalne družbe (Societa Adriatica di Sicurtà) v Goricu in je na tem mestu mnogo pomagala našim kmetom ter je marsikrat raje oskodoval zavarovalnico kakor oskodovanca in pri tem izjavil, da ne bo sodil teh ljudi, saj je zavarovalnica dobri bogata. Naši ljudje se ga vsi prav dobro poznali ne samo zaradi gospodarskih vezi, temveč tudi kot zgornjenca in prajetnega čoveka. — Časten spomin poštemu možu!

IVAN JANEŽIČ

Gorica, junija 1940. — Pretekli teden je umrl po daljšem bolehanju upekojeni poliolejski inspektor v Gorici Ivan Janežič v starosti 79 let. Pred vojno je bil pokojnik načelnik moriške policije in zelo znana oseba na Goriškem. Blagohoten je mož na pravem mestu, srčen, blagohoten v službi natančen in pošten.

Pokojniku časten spomin, ostalim naše sožalje!

*
U Leonišću v Ljubljani je 14. t. m. umrl naš rojak Miroslav Brumat, inšpektor pošte v pokojni, star 68 let, iz St. Petra pri Gorici. Pokojni so ga na ljublianskem pokopalnišču v neagelo, dne 16. junija. Ni počiva v miru, prizadetim naše sožalje!

OSOBNE VESTI

V soboto, dne 29. t. m. se bo poročil v Smerjarih pri Ljubljani naš rojak Jozef Zbemar, notarski pripravnik v Ljubljani in dolgoletni sotrudnik »Istre«, doma iz Divače na Krasu, z našo rojakinjo Delko Lerišćvo, uradnico v Ljubljani. Čestitamo!

*
Na filozofski fakulteti univerze kraja Aleksandrija v Ljubljani je bil promoviran naš rojak Dolenc Jože, doma iz Divače. Čestitamo!

*
Na juridični fakulteti beogradske univerze je diplomiral naš rojak Jozef Kogelj, doma iz Idrije. Čestitamo!

*
Ob zaključku šolskega leta se položili na ljublianskem učiteljsku dopolnilni učiteljski diplomski izpit iz narodne skupine predmetov tile naš rojaki: Cuder Anton, Gerold Ivan, Logar Srećko, Mervič Metod, Pertot Rafael, Mazali-Kogelj Emilija, Praprotnik M. Danica, Praprotnik A. Danica in Saunig-Vilhar Zora. Čestitamo!

*
V Beogradu je položil izpit za pooblašćenca gradbenega inženirja naš rojak ing. Branko Žnidaršć, asistent na tehnički fakulteti ljublianske univerze, doma iz Matenje vasi pri Postojni. Čestitamo!

U FOND »ISTRE«

Ž. G. Zagreb Din 100.—

Ernest Radetić:

KAD JE ZORA PUCALA...

(Nastavak)

— A za! Nego šta stojimo tote na vratu. Hodi nutra češ popiti mižolice rakije.

— Zašto ne?! Dokle se mali ustane! — Ehej, di je jur mali. Jur je po ure na nogah. Sidi na ognjištu i luštra pastole kako da gre na pir.

I zalista u kuhinji je sjedio na niskom ognjištu dječak i lašio kefrom cipelice da su bistalae kao da su od laka, iako su bile od sasvim obične kraljeve kože, izradjene od Ive Kranjca postolara iz Bonaci

— Na ognjištu je plamtjeva vatra, i nad vatrom visio je na čvrstim, debeлим žljezdim komoštarama od čadje sasvim pocrnjeli bakreni kotlić.

— Imamo lazno, pak ćemo rućati prije — reće žena. Nato podje do običnog smjedje oličenog kredenca, izvadi iz njega bocu rakije i čašicu, stavi čašicu na stol i natoči rakije. Odmah zatim izvadi iz kredenca i već nacičli hljeb kruha, pa postavi i njeg na stol.

— Odomci ne! Kukan kruha, sidi i popij mižolice rakije, dokle se mi prontamo. — A si ča rakja?

— Sa bunok kruha, a drugo san uzeja u bisage, pak ću po putu. Znate, teta Zvana, odkad san priz teža boljžega žveljarina, vajk me je strah da ne dojdjen kasno.

— A uzmi ga sobon u Pazin, pak ga daj popraviti.

— I san ga uzeja. Tamo mi je u bisagah. Samo ko ne bi čuđa gusialo.

— Neće valja!

Voda u kotlu je dotle zakipjela. Zvana je prišla ognjištu, bacila u kotlić šaku soli, prosijala brže bolje na daski kukuruznog brašna, stala ga sipati u kotlić i zamiješala palentu.

Dotle je dječak olašio cipele i stao ih navlaćiti. Vidjelo se odmah da u cipelama nije, kako se ono kaže, »doma«, te da ih ne obuva svaki dan.

Osjećao se u njima nekako tvrdo, ukočeno kao da ima plosnata stopala.

Dok je Jovakin polako griskao kruh, motajući zalogaje po ustima i zaljejavajući ih rakijom, a Zvana mijesala palentu, mali je Jakov uzbuđeno otvarao i zatvarao »baulte«, crni drveni kočeg. Nprestanio je pregledavao stvari, što mu ih je majka spremila na put.

Bile su tu jedne hlače, prsuk i kapućiće »za svaki dan«, jedan tvrdi okrugli ovčji sir, velik tuman nekako kao sejljački »klobučić«. Sir je bio toliko mastan, da je ulje probijalo sve kroz papir u kom je bio zamotan. Od knjiga bile su tu samo dvije: »Njemačka vježbenica«, koju mu je prije dva mjeseca kupio u Pazinu kod Novaka, neki gimnazijalac iz Jakovici i »Program c. kr. velike državne gimnazije u Pazinu za školsku godinu 1938—1939«.

Nu, ča je školante, si ča brumam? upita Jovakin dječaka, mišajskući jezikom nakon što je progutao omašan zalogaj kruha da mu je sve jabučica poskoda!

— Ehej, san, san koliko češ! ponosno će Jakov.

I bio je »brumam«. U svakoj svojoj žilici osjećao je neku sigurnost. Ta kako i ne bi.

Prvu drugu i treću čitanku za opće pučke škole, tiskane tiskom Karla Gorišćka u Beču, znao je sve na pamet. Nije bilo štiva, koje ne bi bio znao nauizut od riječi do riječi, a ma kao da molli »očenaše«.

Koliko li je puta na zahjete dobroćudnih susjeda recitirao »Turke pod Bečom«:

»Sprnja danas trinaesti biše
Kada Turci pod Beč dojezdise
Čador penje veliki vezire
Kavu pije bilu knjigu piše...«

A susjedji bi slušali i komentirali, kako on ima meku glavu i kako bi škoda bilo, da propadne, a mogao bi da bude pop.

I onda bi učestale uspomene na biskupa Dobrilu, koji je takodjer bio ovakvo kmetsko dijete, nadareno i bistro,

koje je kasnije narodu slavinskom proinjele slavu.

A svaki bi od njih onda znao o njemu nešto reći, kako je prvi put došao bermati i progovorio »po našu«, kako je ljudima dijelio lijekove kao što došli k njemu u Poreč, kako im je davao sječenje »šantonige« i drugih ljekovitih trava, kako je ono za velike gladi poslao krumpira i kukuruza, a ma svega. I uvijek samo lijepo i dobro o njemu.

Sve je to Jakovu lebdjelo pred očima i već se je gledao u duhu, kako je župnik, kako misli i propovjeda, kako ga gospoda pozdravljaju i klanjaju mu se. A ljudi koji prolaze cestom pokazuju evo na njegovu kuću i pričaju strancima eto tu se je rodio naš plovnan, naš čovik, naš biskup.

I da dokaže kako je on već daleko zakoraknuo na put: do popa i biskupa često bi pred ovim priprostim i dobrim ljudima znao izmoliti sve one latinske odgovore iz molitvenika, što ih je kao ministrant naučio na pamet.

— Imaš ča febre, Jakove, a? pitao je Jovakin a Jakov je samosvjesno odgovarao.

— Febre? A zašto? Ter ja znam sve na pamet. Češ ti viditi, kako te se profesori u Pazinu štupiti, kad njih ja takan moliti iz libra kako »očenaše«.

— Lipo, lipu, dite moje, neka ti samo Bog da zdravlje i Majka Božja.

U to je Zvana skuhala palentu i počela je žlicom vaditi na tanjure. Odmah zatim uze stolac, popne se na nj i odreže od velike krpe slanina, koja je visjela pod gredama omašan komad. Razreže je na komadiće, što ih je kao ministrant naučio na pamet.

Čvarci su u pršuri cvrčili, slanina se pučketajući topila, a ugodan miris rasirio se kuhinjom i draškao nosnice.

Zvana izvadi iz kredenca komad tvrdna sira, dohvati ribež i nariba na palentu sira. Polije zatim palentu čvarcima i ponese je na stol.

— Ala Jovakin, poslušaj se. Čemo najprije rućati pak gremo.